

Giro 555

De Nationale Actie voor de vluchtelingen uit Rwanda heeft rond de f 50 miljoen aan particuliere giften opgebracht. Met 'Een voor Afrika' in 1984 (f 94 miljoen) en 'Afrika Nu' (1987: f 51,5 miljoen) behoort de actie tot de toppers van de vaderlandse liefdadigheid. De gevoelens van ontzetting, medeleven, schaamte en machteloosheid hebben op giro 555 een uitlaatklep gevonden. Op naar de volgende crisis.

Rwanda is de laatste van een onafgebroken reeks rampen, die Afrika de bijnaam 'het verloren continent' hebben bezorgd. Burgeroorlogen, rassenhaat, hongersnoden en epidemieën hebben in de afgelopen twintig jaar aan zeker tien miljoen mensen het leven gekost. Een groter aantal is van huis en haard verdreven. In Angola heeft de burgeroorlog een half miljoen slachtoffers gekost; de economie is verwoest en voor drie miljoen mensen dreigt hongersnood. Soedan wordt verscheurd door etnische conflicten; in sommige streken is 80% van de bevolking ondervoed. De 'bevrijdingsoorlog' die al sinds 1976 in Mozambique woedt, heeft vier van de zestien miljoen inwoners ontheemd. Zaire, waar het grootste deel van de Rwandese vluchtelingen naar toe is gevlucht, dreigt weg te zakken in complete anarchie. In Burundi, Kenia en Nigeria kan hetzelfde gebeuren. De FAO heeft gewaarschuwd dat de internationale aandacht voor Rwanda niet ten koste mag gaan van landen als Ethiopië, Kenia, en Somalië, waar nieuwe hongersnoden dreigen. Hoe kan er ooit een eind komen aan de catastrofale ontwikkelingen in Sub-Sahara Afrika?

"Meer hulp", roepen sommigen. Maar terwijl de netto overdrachten aan de regio sinds het begin van de jaren zeventig zijn verubbeld, is de situatie alleen maar verslechterd. "Structurele aanpassing", roepen anderen, maar een decennium aanpassingsbeleid heeft niet tot een toename van het bnp per hoofd van de bevolking geleid. "Buitenlandse investeringen", is een ander antwoord, maar wie investeert er in een land waar de infrastructuur ontbreekt, waar gebrek is aan alle soorten vaardigheden en waar politieke stabiliteit een onbekend fenomeen is? "Democratie en goed bestuur", zeggen westerse regeringen en hulpinstellingen, maar democratie valt niet te dicteren en noodzakelijke politiek-bestuurlijke hervormingen blijven steken in corruptie, weerstand van gevestigde belangen en gebrek aan geschoold kader.

Het is duidelijk dat het ontwikkelingsvraagstuk een bredere en meer samenhangende aanpak vraagt dan tot nu toe is gevolgd. In het Human Development Report 1994 (HDR) probeert het Ontwikkelingsfonds van de VN daarvan de contouren te schetsen. Uitgangspunt is dat buitenlandse hulp nooit de plaats kan innemen van economische en politieke hervormingen in de ontwikkelingslanden zelf. Te gemakkelijk hebben ontwikkelingslanden in het verleden de onrechtvaardige internationale economische orde als excuus voor hun economisch falen aangevoerd. Dat heeft tot onvruchtbare tegenstellingen tussen Noord

en Zuid geleid. Inmiddels is het besef gegroeid dat economische ontwikkeling begint met orde op zaken in eigen huis. Dat is ook de weg die de meer succesvolle ontwikkelingslanden hebben gevolgd.

Daarnaast is het belangrijk te beseffen dat ontwikkelingssamenwerking meer omvat dan alleen hulp. Buitenlandse investeringen, internationale handel, migratie en kapitaalverkeer zijn zeker zo belangrijk. De directe buitenlandse investeringen in ontwikkelingslanden bij voorbeeld zijn van \$ 5 miljard in 1970 naar \$ 102 miljard in 1992 gegroeid. Lang niet alle landen hebben daarvan in gelijke mate geprofiteerd. Sub-Sahara Afrika bij voorbeeld ontving hiervan slechts 6%. Maar ook hier geldt: als ontwikkelingslanden meer willen profiteren van buitenlandse investeringen zullen zij hun binnenlandse economische beleid moeten verbeteren, meer moeten investeren in menselijk kapitaal en zorgen dat zij aan de voorwaarden voor steun van regionale en internationale ontwikkelingsbanken voldoen.

Ontwikkelingssamenwerking moet ook meer worden gebaseerd op wederzijds belang in plaats van op liefdadigheid, aldus het HDR. Niets is zo wisselvallig als de gunst van donoren. Als belangrijk nieuw instrument om de ontwikkelingsrelatie vorm te geven, noemt het rapport compenserende betalingen. Geïndustrialiseerde landen die vast willen houden aan restrictieve handelspraktijken (landbouw, textiel), moeten de ontwikkelingslanden die daarvan schade ondervinden, compenseren. Andere voorbeelden zijn schadevergoedingen voor de 'brain drain' naar rijke landen, voor de inspanningen van ontwikkelingslanden om tropische bossen en de biodiversiteit in stand te houden of om de export van drugs en de verspreiding van besmettelijke ziekten (aids) tegen te gaan.

Het bovenstaande impliceert niet dat hulp overbodig wordt. Wel zou de hulp veel meer moeten worden gericht op primaire ontwikkelingsbehoeften. Bovendien is een betere coördinatie en verantwoording van de bestedingen nodig. Om de willekeur en onvoorspelbaarheid van buitenlandse hulp te verminderen stelt het HDR voor de inspanningen van afzonderlijke landen te coördineren via het spannen van een wereldwijd 'veiligheidsnet' voor de armste landen. Voor niet meer dan 0,1% van het bnp van de rijke landen kunnen op termijn in de armste landen de meest elementaire behoeften aan voedsel, gezondheidszorg en onderwijs worden bevredigd.

Het HDR legt de verantwoordelijkheid voor de blijvende economische achterstand in eerste instantie bij de betrokken landen zelf. Tegelijkertijd echter wordt gezocht naar manieren om het wederzijdse belang van ontwikkelings- en ontwikkelde landen tot uitdrukking te brengen. Dat is een zinvolle benadering die echter pas op lange termijn vrucht kan afwerpen. Giro 555 hoeft nog niet te worden opgeheven.

L. van der Geest